

3 AUTORSKÝ PROJEKT O-KONFLIKT

Osobnú účasť v realizácii *Autorského projektu* pokladáme za zastrešenie a úplne naplnenie cieľov stanovených v rigoróznej práci. K verbálnej konfrontácii a dialógu o myšlienkovom priebehu a výsledkoch autorského projektu, došlo až v priebehu vernisáže výstavy, nazvanej *O - KONFLKT*.

Úmyselne sa celá výstava niesla v znamení odkazov na románových hrdinov J. P. Sartra, ich zložitom, komplikovanom vzťahu, plnom problémov a konfliktov. Názov výstavy *O - KONFLKT* v sebe skrýva v začiatočnom písmene „O“ všetky slova a synonymá, ktoré sa vynárajú v spojitosti s vlastnou osobnosťou (pripomínajúc deti, ktoré hrajú v detstve hru Meno - mesto - zviera – vec²⁴). Podobne ako hra, aj tento názov *O - KONFLIKT* svojím nevy povedaním je hľadaním pojmov a asociačných predstáv z dojmov cítených v inštalácii. V spojitosti s týmto písmenom „O“ sa počas komunikácie s účastníkmi výstavy vynárali a rodili v spleti slovných spojení slová a pojmy k inštalácii, ako napríklad - Obal, Obeť, Obhajoba, Objatie, Objekt, Odporný, Ochrana, Osamelosť, či Otvorenosť.²⁵

Naša forma komunikácie sa pred prezentáciou výsledkov autorského projektu, obmedzila na vnútorný dialóg. Vžitím sa do role románových hrdinov, ich medziľudských vzťahov a konfliktov, sme sa emocionálne nadchli, to nás pohltilo, a priviedlo k stvárneniu a zhmotneniu autorových myšlienok. Cestou eseje, náčrtov, plošných návrhov kresieb a malieb sme sa dostali, až k zhmotneniu trojrozmernému objektu a jeho inštalácii v priestoroch historickej budovy mesta Prešov v dňoch od 27. februára do 6. apríla 2003.

3.1 NAD DIELOM J. P. SARTRA CESTY K SLOBODE - VEK ROZUMU

Konflikt - ako riešenie osobnej slobody v medziľudských vzťahov boli nosnými myšlienkami, ktoré sprevádzajú, každú kapitolu tejto rigoróznej práce. Uvedomujeme si, že sloboda a medziľudské vzťahy sú komplikované. Cítíme, že čím sme slobodnejší, tým sme hašterivejší a konfliktnejší. Niekedy sa zdá, že nevieme, čo si so slobodou počať, ako ju využiť najoptimálnejšie.

Sloboda jedných je neslobodou druhých. Kde je mravnosť a zodpovednosť za svoje skutky? Chápeme slobodu, len ako svojskú možnosť realizácie svojej osobnosti? Morálne hodnoty, normy a požiadavky. Sloboda nadobúda v skutkoch tvar nezodpovednosti. Voľba, medzi dobrom a zlom, pocity viny, konanie usmerňujú pudy a egocentrizmus. Zložitosť konfliktov, často protikladných a neriešiteľných, nám dáva možnosti upozorňovať, likvidovať a vnášať do svedomia človeku zodpovednosť za svoje konanie. Človek by nemal pred zlom skepticky a fatalisticky kapitulovať. Zodpovednosti za skutky pribúda a pribúda aj duševných porúch, z ktorých sa dnes dokázateľne prejavuje chorobnosť. Ročne podľahne cca 20% obyvateľov zemegule stresom z pocitu zodpovednosti. Zo zodpovednosti za neriešiteľnosť konfliktov, bezohľadnosti a násilnosti voči novému nenarodenému životu. Konflikty v medziľudských vzťahoch nemožno nevšímavo prehliadať a ustupovať pred ich riešením, nech sú akokoľvek zamotane.

Záver by mali napokon vyznieť v prospech „slobody práva na život“. Práva na život počatého, ale nenarodeného, len cíteného človeka v lone materstvom obdarenej ženy. Nezdravé medziľudské vzťahy budú čoraz chorlavejšie, pokiaľ vo vedomí nevypetujeme, azda len ilúziu zodpovednosti za život. Zodpovednosť je správnou cestou k slobode. Žiadna verejná diskusia, žiaden roky prerokovávaný interrupčný zákon nedokáže, ani za cenu sankcie, zabrániť konaniu pri postoji k počatiu.

Domnievame sa, že jednou s ciest smerujúcich k slobode vo vedomí, je náš autorský pohľad na román J. P. Sartra; *Cesty k slobode Vek rozumu*. Natolko nás inšpiroval svojím obsahom a duchovnou filozofiou hlavného hrdinu, že sme sa pokúsili nazrieť aj do svojho vnútra a precítiť a zhmotniť autorove myšlienky v podobe objektu. Celý autorský projekt sa niesol v *duchu cesty* symbolov, filozofie hovoriacej a konajúcej v posolstve slobody v zodpovednosti. Hľadanie cesty k slobode je hlavným pulzom, tepnou žijúcich myšlienkou literárnej tvorby J. P. Sartra. Pre nás to znamená, hľadanie cesty vo výtvarnej oblasti.

Románový cyklus *Cesty k slobode*, ktorého prvý diel *Vek rozumu* (1945) vyšiel po vojne zároveň s druhým dielom, nazvaným *Odklad* (1945) a tretí pod názvom *Smrť v duši* (1949), je najvýraznejším dôkazom nájdenej alebo skôr tušenej cesty. Na širokom plátne ľudských osudov a dejov, na plátne individuálnom a spoločenskom, citovom a myšlienkovom si autor overoval svoju

filozofiu, črtajúc rozmery existencialistického človeka, ktorý si hľadá miesto v súčasnom svete.

Vo *Veku rozumu* sa Sartre sústreďuje na hľadanie toho, čo robí slobodného a zároveň zodpovedného človeka skutočným človekom. Človekom, ktorý si svoju podstatu tvorí v každej chvíľke svojej existencie, ktorý je sám sebe vlastnou budúcnosťou.

Obsah a dej románu *Cesty k slobode* vo *Veku rozumu* sa odohráva v období pochmúrnych rokov 1939 a 1940. Hrdinom je osamelý jedinec Mathieu, profesor filozofie, intelektuál a sviatočný spisovateľ, meštiak, pohrdajúci vlastnou spoločenskou triedou, so sklonom k sebaanalýze, má v hlave iba jedinú myšlienku a tou je méta a životný cieľ byť slobodný. Podľa svojej predstavy slobodného človeka aj žije.

Po siedmich rokoch nezáväzného vzťahu s Marcellou sa ocitne na križovatke slobody a neslobody. Zmieta sa v pochybnostiach a osobnom rozhovore.

Obrázok 3 - 1 Návrh objektu *O-KONFLIKT* (2002)

„...Pripadalo mu to šokujúce a groteskné, ako keď niekto vidí bozkávať sa starca a starenu: po siedmich rokoch by sa taká galiba nemala stať. „Je tehotná!“ V jej bruchu je malá sklovitá mláčka, ktorá sa pomaly zväčšuje, nakoniec bude ako oko. „Zväčšuje sa to uprostred svinstiev, ktoré sú v bruchu, je to živé.“ Videl dlhú ihlicu váhavo sa posúvajúcu v šere. Ozval sa mäkký zvuk a prepichnuté oko puklo: ostala iba nepriehľadná suchá blana.

„Pôjde a dá sa doriadiť.“

Cítil k sebe odpor. „Tak.“ Striaslo ho. Boli to bledé myšlienky, myšlienky o štvrtej ráno... „Čo som to urobil?“ Kráčal pomaly a usiloval sa spomenúť si: „Pred dvoma mesiacmi...“ Vôbec na nič si nespomínal: alebo sa to stalo po veľkonočných prázdninách. Vzal Marcellu do náručia, určite z nehy, ako obyčajne, skôr z nehy ako zo žiadostivosti: a teraz... sa dostal.

„Dieťa. Myslel som si, že jej dávam rozkoš, a urobil som jej dieťa. Nechápal som čo robím. Teraz vycáľujem štyristo frankov, za to, že život z nej odíde tak, ako prišiel, a ja budem hlupák ako predtým; keď budem ničieť ten život, nebudem vedieť, čo robím, tak ako som nevedel, čo činím, keď som ho tvoril.“ Sucho sa zasmial. „A čo tí druhí? Tí, čo sa vážne rozhodli, že budú otcami a cítia sa sploditeľmi, chápu to lepšie ako ja, keď sa pozrú na brucho svojej ženy? Dostali sa k tomu ako slepé kura k zrnú, akurát tri razy pohli údom. Ostatok sa odohráva v čiernej komore a v želatíne, akoby to bola fotografia. Deje sa to bez nich.“ Zabrániť, aby sa narodilo dieťa...? Oženiť sa s Marcellou? (30, s. 17).“

Postupne prichádza na to, že hľadanie slobody, ktorému venoval svoj život, bolo len ilúziou. Stal sa väzňom tohto svojho života. Sartre vkladá do Mathieuovej mysle myšlienku o zrode človeka.

„...Nudil som sa, čítal som, miloval som. A to poznamenávalo! Každý môj pohyb utváral mimo seba – v budúcnosti malé neústupné čakanie, ktoré dozrievalo. To som ja, tieto čakania, to ja čakám na rázcestiach, na križovatkách... Pomaly, určite, podľa rozmaru svojich nálad vylučoval som svoju ulitu. Teraz je koniec, teraz som zo všetkých strán uväznený... (31, s. 231).“

Lapený do siete osídien osobného a spoločenského pekla, trepe sa v nich ako motýľ, so samolúbou zaťatosťou „byť slobodný“ a zúfalými pokusmi uniknúť sa ešte väčšmi do nich zamotáva. Ženská myseľ, však postupuje inak, azda menej komplikovane ale viac intuitívne a emocionálne.

„...Položila mu ruku na hlavu:

- Pýtam sa, čo je tu, dnu, - povedala Marcelle. – Bojím sa toho.

- Prečo? Prisahám ti, že je to nevinné, - povedal Mathieu s úsmevom, tušiac pokrytectvo a zradu.

- Áno, neviem si to vysvetliť... prichádza to samo od seba, ja za to nemôžem, každá tvoja myšlienka je útek (32, s. 21).“

Komunikáciu vo vzťahu, sprevádzali slzy. Slzy dospelého, to je mystická katastrofa, píše ďalej Sartre: „...čosi ako slzy, ktoré Boh prelieva nad ľudskou zlobou...(33, s. 26).“

3.2 VÝTVARNÉ MYSLENIE

Motiváciou pre nás bolo zhmotnenie filozofickej myšlienky do formy objektu prostredníctvom papierového média. Diplomová práca na ktorej sme pracovali v roku 2001 vychádzala z recyklácie. Praktická časť diplomovej práce nás motivovala k tvorbe z recyklovateľného materiálu. V diplomovej práci sme sa zaoberali sebou, svojím ponímaním vlastného ja, vlastnej identity. V rigoróznejšej práci sa posúvame ďalej do polohy komunikácie a s ňou spojených konfliktov. Spoločným menovateľom a symbolom je opäť človek, bytosť, tentokrát v množnom čísle a prepojení na filozofiu existencialistu J. P. Sartra.

PLOŠNÉ NÁVRHY

Symbody muža a ženy sme v niekoľkých variantoch kreslili a maľovali. Snažili sme sa analyzovať a redukovať ich stvárnenie. Výberom Mathieuhu konfliktu v zodpovednosti, ktorá ho oddiaľuje od slobody, o ktorú vždy usiloval, sme sa dostáli k pointe nášho návrhu.

Symbody intimity muža a ženy sme maľovali akvarelovými farbami. Snažili sme sa o umiestnené symbolov do stredovej kompozícií. Redukciou symbolov do abstraktných tvarov prelínajúcich sa v teplých farebných tónoch sme sa posúvali k detailom, ktoré sme kreslili ceruzou. V nasledujúcich vetách opisujeme naše výtvarné myslenie a spracovanie námetov v štyroch plošných návrhoch. V návrhu *Marcell* je symbolika ženy jej lono. Hanba a sebaobviňovanie sa, túžba po materstve sa ukrýva v kreslenom symbole

- ženy
- lona
- sklamania
- hanbe za materstvo.

Hanba a sebaobviňovanie za túžbu po materstve sa ukrýva v prvku - vajíčka, symbole plodnosti. Marcell je v takej životnej a spoločenskej situácii, že sa musí hanbiť za svoju ženskosť, aby prežila krutosť vtedajšej doby. V návrhu *Mathieu* je opäť symbolika

- mužskej intimity
- pudovosti
- pocitu zodpovednosti
- nezodpovednosti
- osobnej dilemy
- slobody
- úzkosť
- sexuality.

Mathieu sa trápil, že pri boji za svoju slobodu sa stáva nezodpovedným a nekoná pod vplyvom svojej zodpovednosti, ale túžbe. To ho tlačilo do pozície potlačania svojej mužnosti a popretiu role, stať sa otcom a hlavou rodiny, za ktorú je potrebné niesť zodpovednosť. Zodpovednosť ktorej sa obáva a na ktorú sa necíti byť pripravený.

V návrhu *Vnútorň konflikt utrpenia Marcell* sme sa dostali do fázy, keď Marcell zistí, že je v nej nový život. Je ukrytý v nej, je živý, a pre nikoho neviditeľný, ale pre nikoho nepotrebný, je nechcený je pľuzgierom na dušiach. Pľuzgier, ktorý prináša len bolesť a trápenie spojené s existenciou nemanželského počatia v dobe vojny.

Marcell si uvedomuje, že dala zo seba viac energie ako prijala. Stratila priveľa, priveľa zo seba, zo svojej osobnosti, zo svojho vnútra, ale vie, že vrátiť sa je ťažké. Nedokáže niesť ťarchu zodpovednosti sama. Stáva sa z nej *padlý anjel strácajúci krídla*. Konflikt utrpenia a pokušenia Marcel sa skrýva v symboloch

- počatia
- padlého anjela, ktorý symbolizuje abortus (potrat)
- duchovný potrat
- stratu názoru, svetonázoru, presvedčenia
- hanbu za materstvo
- zničené očakávania
- sklamanie.

V návrhu *Mathieuov vnútorný konflikt* je stvárnené embryo, ktoré sa hlási na svet a ktorému Mathieu nedokáže odpustiť, že existuje. Ničí mu jeho ideály, jeho presvedčenia a dokazuje mu jeho neúspech v zvládaní problému. Mathieuové vnútorné pokušenie a konflikt je symbolikou

- embrya
- odmietnutia
- pokušenia
- zbavovania sa zodpovednosti
- nezmyselnosti ľudskej existencie
- náhodného „vrhnutia“ na túto zem
- nadbytočnosti a bezdôvodnosti ľudského života vo vesmíre.

Tu je konečne možnosť, kedy sa mohol Mathieu zodpovedne postaviť k činu, ktorý splodil s Marcellou. A naopak Mathieu sa zbaví svojej zodpovednosti zo strachu pred riešením. Pre stratu slobody, koná tak, ako hlásal s presvedčením, že nebude. A naopak Mathieu sa zbaví svojej zodpovednosti zo strachu pred jeho riešením, koná tak, ako nikdy predtým, keď hlásal slobodu v zodpovednosti. „Naše východisko je subjektivita individua“, hovorí Sartre a rozumie pod týmito slovami neprekročiteľnosť ľudského vedenia, ako prvý a základný princíp filozofie existencie.

Niet žiadneho iného sveta, ako svet ľudských vzťahov, všetko je závislé na človeku a na jeho slobode. *Ja* (existencia ľudskej subjektivity) sa robí merítkom samého seba a všetkého ostatného sveta a diania, objektivitu ktorého takto popiera. Subjektivismus sa prejavuje celkom zreteľne v etike. Neuznáva žiadnu objektívnu zákonitosť a žiadne hodnoty, ktoré by mohli byť odtiaľ odvodené. Hodnota nie je nič iné, iba zmysel, ktorý si volí subjektivita celkom slobodne. Vystupujú u neho pesimistické pocity absurdnosti, presýtenosti a hnusu.

NÁVRHY OBJEKTU

V procese tvorby výtvarného diela vystupuje rad otázok vzťahujúcich sa na formu. Usilujeme sa využiť všetky poznatky, metódy a spôsoby, ktorými možno najhodnotnejšie a najlepšie realizovať účelovo obsahový zámer literárneho diela J.P. Sartra. Naša emocionálna a intelektuálna sféra výtvarného myslenia sa preto obracia k dvom stránkam jedného neoddeliteľného prejavu. Týmito stránkami sú

obsah a forma výtvarného diela. Museli sme pozornosť venovať obidvom týmto stránkam, lebo vzájomná súčinnosť obsahu a formy nevyviera len z aktivity obsahu, aj keď je prvoradým činiteľom, ale aj z aktivity formy.

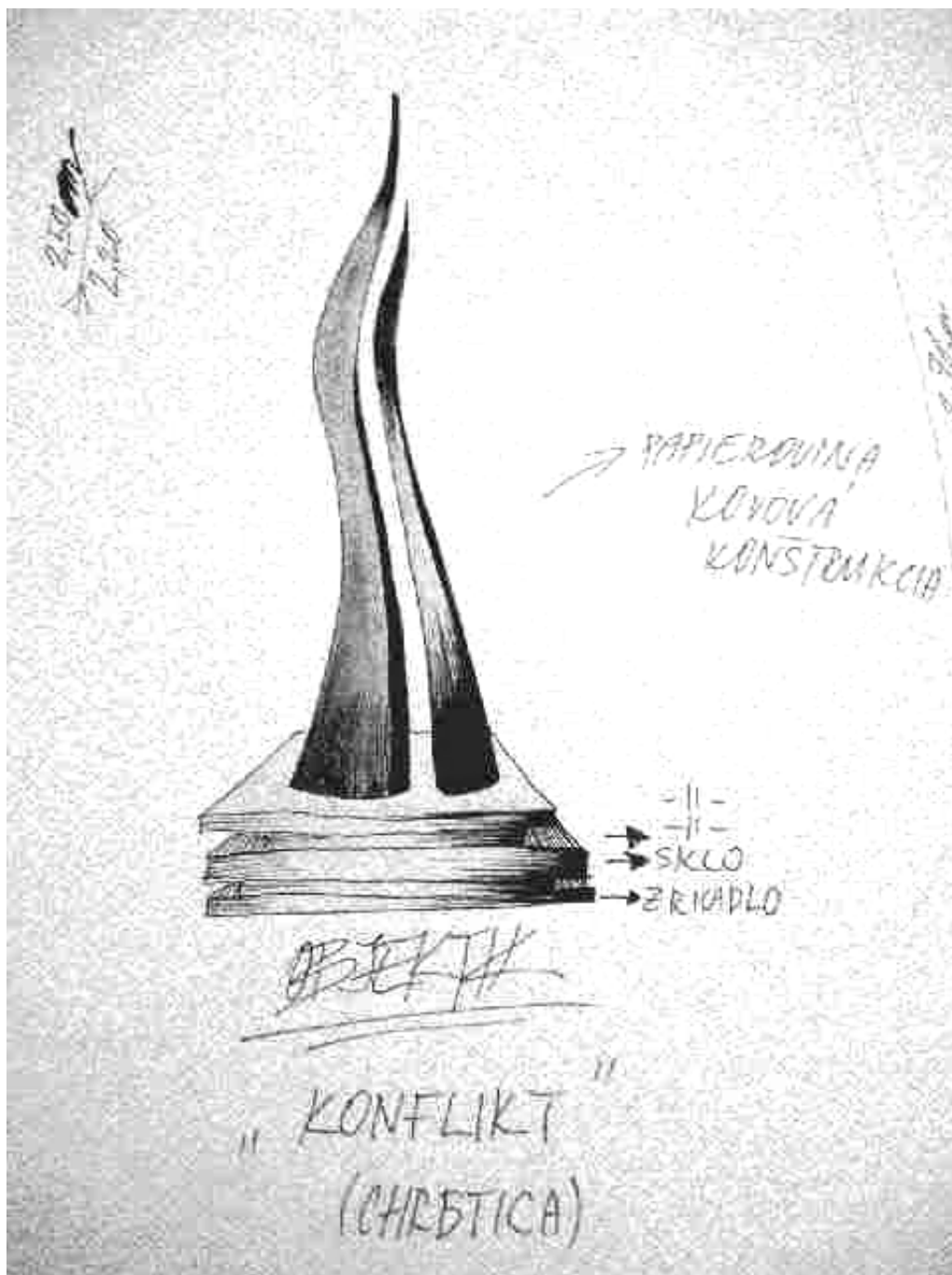
Zmyslové predstavy predstavovali podmienku a predpoklad toho, aby obsahová stránka nadobudla vo forme estetickú povahu vrátane oboznámenie sa s problematikou výtvarných vzťahov aj prvkov pri vytváraní konceptu diela a súčasne s metódou zostrojenia niektorých geometrických zložiek návrhu.

Trojdimenziálny objekt sa z hľadiska výtvarného vnímania v mnohom odlišuje od plošného maliarsko-grafického prejavu. Plošné diela nahliadame pozorovacím aktom v ich ucelenej podobe, čo znamená, že sú nám v jednom okamihu prezentované ako celok so svojím vlastným farebným, svetelným a kompozičným dejom. Priestorové diela podliehajú vlastným svetelným zákonitostiam, čo ovplyvnilo naše spracovanie návrhu objektu. Uvedomovali sme si, že videný objekt počas dňa, bude v mysli vzbudzovať iný dojem, ako keď bude videný večer pri umelom osvetlení. Z tohto pohľadu sme uvažovali o svetelnom zdroji a jeho reálnej inštalácii vo vnútri objektu. Konštrukcia bola spôsob ako uzavrieť a definovať určitý priestor, ako ho urobiť použiteľný pre stanovený účel. Návrhy, ktoré vznikli k objektu boli súčasťou vývoja autorského projektu a niesli v sebe symboly, ktoré sú súčasťou prílohy k tretej kapitole.

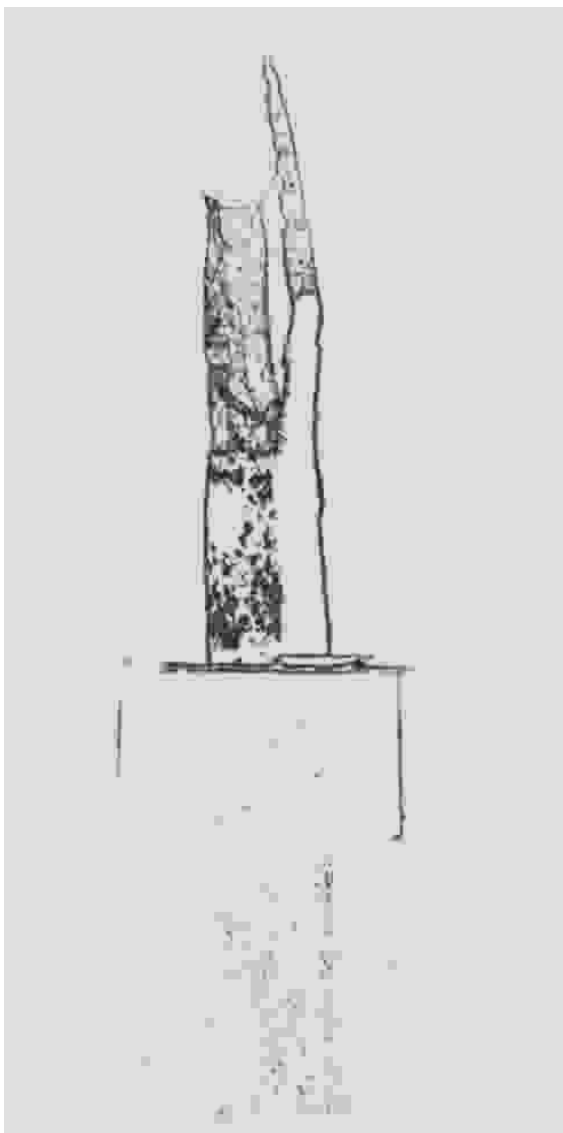
Návrh objektu opisuje recyklačný proces života od narodenia po smrť. Proces narodenia a smrti sme nepokladali len za biologický proces, ale aj duchovnú formu bytia. Uvažovali sme ako človek - bytosť, vníma a prežíva svoj svetonázor a životnú filozofiu od čistej podoby myšlienky o živote a hľadania slobody k chápaniu, že je to len prázdna fráza a ilúzia bez skutkov. Snažili sme sa vyjadriť, že sa človek stáva vážnym svojho života. Obručou spútavajúcou myšlienky o zrode a zániku človeka. Pri návrhoch objektu sme vychádzali z možností využívať vlastnosti, aké nám ponúkal materiál, ktorý sme používali. Pevné kovové oceľové pletivo nám umožnilo realizovať pevný, stabilný a rozmerný objekt vo výške 160 cm. Celková výška inštalácie má 2,20 x 50 x 50 cm.

Postavu Mathieua sme načrtli ako osobnosť, ktorá je v tesnej blízkosti svojej partnerky *Marcell*. *Chrbtica symbol charakteru* slúžila ako nosná konštrukcia pre celý objekt. Na vyhotovený skelet tvaru kostry z pletiva sme nanášali papierovú hmotu, obsahujúcu väčšie množstvo klovatiny, spoločne s ručným papierom tak, aby sme obalili konštrukciu stvárňujúcu obidve postavy.

Kovové pletivo, kostra - konštrukcia, ma v sebe okienka, ktoré symbolizujú rebrík ako prvok ktorým sa môžeme dostať ďalej k dokonalosti. Dokonalosti nie telesnej krásy, ale neviditeľnej vnútornej duchovnej krásy. Farebnosť medených a zlatých odtieňov sme volili z dôvodu docielenia duchovného napätia z celej inštalácie.²⁶

Obrázok 3 - 2 Návrh objektu O-KONFLIKT s komentárom (2002)

✚ ZÁNIK- ZROD

- ✚ DUCHOVNO
(ŽLATÝ AKRYL)
- ✚ DUŠA
- ✚ RECYKLOVATELNOSŤ
TELA
- ✚ SMRŤ
- ✚ POMINUTELNOSŤ
- ✚ SPYTOVANIE
SVEDOMIA
- ✚ STAROBA
(RUČNÝ PAPIER)
- ✚ OKOVA – PRSTEŇ
(MEDENÝ DRÔT)
- ✚ KONFLIKTY
VO VZŤAHOCH
- ✚ ÚNIKY ZLOČINOV
MYSLE
- ✚ NEPRIEHLADNÁ
SUCHÁ BLANA
(VOSKOVÝ PAPIER)
- ✚ ABORTUS - POTRAT
- ✚ CHARAKTER
(KOVOVÉ OCELOVÉ PLETIVO)
- ✚ SPRISAHANIE
- ✚ PUPOČNÁ ŠNÚRA
- ✚ NEVINNOSŤ
- ✚ DIEŤA
- ✚ ŽIVOT
(SVETELNÉ MÉDIUM)
- ✚ POPLAŠENÉ SVETIELKO
- ✚ EMBRYO
(SKLÁ)
- ✚ MALÁ SKLOVITÁ MLÁČKA
(ZRKADLO)
- ✚ ČISTOTA
(BIELE PLÁTNO)
- ✚ MNOHOPODOBNOSŤ
- ✚ ZROD - ZÁNIK

Obrázok 3 - 3 Návrh inštalácie O-KONFLIKT (2002)

Obruč spútava obidve figúry z medeného drôtu a symbolizuje spútanie, ktorým sa obaja kvôli intímne mu výťahu k sebe navždy psychický pripútali a nenachádzajú úniku z tejto konfliktnej situácie. Spútání okovou do vlastnej ulity o ktorú sa musia deliť alebo nájsť silu ju prerušiť. Podobne ako sa preruší pupočná šnúra medzi matkou a dieťaťom po narodení. Bez pupočnej šnúry nemôže dieťa – červená jahôdka, pluzgierik prežiť. Domnievali sme sa, že týmto symbolom vyjadríme realitu v ktorej sa ocitli obaja hrdinovia románu spútání túžbou, láskou a nenávisťou sprisahanečtva voči novému životu z ktorého sa im nepodarilo uniknúť.

Svetelné médium vo vnútri dutého objektu symbolizuje svetlo, za ktorým človek ide je to teplo, pocit istoty ale aj istá záhuba, keď sa spálime a zhasneme ostaneme v spútanom vzťahu bez iskry, bez života.

„Keď privedie žena na svet dieťa, vie čo robí?

Dieťa je ďalšie vedomie *poplašené svetielko*, ktoré poletuje v kruhu, naráža do stien a nemôže uniknúť.“

„V Marcellinom vedomí je Methiu slaboch“ a *sklo a zrkadlo je odrazom* „...príkrehu zrkadlenia, ešte príkrejšieho však samozrkadlenia“. Zrkadlom a sklami sú stvárnené genetické odrazy a vrstvené životné prežitky. Podstavec na ktorom sa vypína objekt konfliktu medzi Marcellou a Methiuom je z *kovovej konštrukcie* a obopína ho *biela ľanová textília*, ktorá je *symbolom čistoty a detstva*.

3.3 VÝCHODISKA PROJEKTU

Východiskom projektu bolo nájsť spôsob stvárnenia myšlienok, pochopením významu filozoficky ponímaného a napísaného románu J. P. Sartra Cesty k slobode Vek rozumu, a tak v ďalšej fáze dokázať zhmotniť, zhrnúť do jedného pojmu osobný *KONFLIKT* a medziľudský vzťah hlavného hrdinu k svojej priateľke. Na základe intímneho vzťahu Methieua s Marcellou sme budovali štruktúru nášho výtvarného prejavu. V stvárnení kresieb, malieb, objektu a inštalácii sú snahy vyjadriť v nonverbálnej forme vzťah hlavných postáv románu. V románe je opísaný vzťah hrdinu Mathieuo s priateľkou Marcellou. Ich vzťah nie je na prvý pohľad ničím výnimočný, ak sa vieme vcítiť do situácie vtedajšieho predvojnového obdobia, kedy ľudia aj naďalej mali potrebu naplňať svoje túžby,

podľa hierarchie hodnôt. Problémy a vnútorné rozpoloženie cíti náš hrdina Mathieu, keď ako úprimne bojujúci za slobodu, dospeje k záveru, že bez zodpovednosti za svoje skutky sa k nej nemôže priblížiť. V ťažkých dňoch bez financií a možnosti založiť si vlastnú rodinu, mu jeho priateľka Marcell s ktorou ho spája intímny vzťah oznámi, že je tehotná. Neskutočný zvrät a rozpoloženie v sebe schováva toto jediné slovo, ktoré v priebehu niekoľkých sekundy, úplne zvráti celý ďalší chod a zaužívaný spôsob života.

Výberom citátov z románu, máme ambíciu navodiť emocionálnu atmosféru, v ktorej sa ocitol náš hrdina Mathieu. Vybrané konfliktné situácie v ktorých došlo k narušeniu medziľudských vzťahov a vybudované putá, za ktoré nedokázal niesť v konfliktných situáciách zodpovednosť.

Monológy a dialógy, osobné aj priateľské, inšpirujúce a zúfale, ktoré nás posúvali v projekte do pozície, nie len diváka, ale spoluvinníka a spolupáchateľa pri zrode a zániku človeka, „*pluzgierika*“, ktorý ani nestihol „byť“ a už ho odsúdili „nebyť“. Hrdina Mathieu sa začne zaoberať riešením nastolenej situácie. J. P. Sartre hrdinovi, ponúka ďalšie riešenia a pomoc u priateľov.

„Ešte nie je všetko stratené,“ povedal si. A čosi sa mu v hrudi pohlo, čosi vlašné a skromné, čo sa podobá nádeji. Syn priateľov, malý Pablo, kde prišiel na návštevu, sa naňho vážne díva. Mathieu pristúpil k stolu a z medenej dosky odletela mucha. Pablo sa naňho ustavične díval. Methieu sa cítil trápne, hoci nevedel prečo. Mal dojem, že ho chlapcove oči hltajú. „Deti“, pomyslel si, „sú malí pažravci, všetky ich zmysly sú ústa.“

Pablov pohľad nebol ešte ľudský, a predsa bol už viac ako život: ešte len nedávno opustil matkino lono, a bolo to na ňom vidieť: stál tu nerozhodný, maličký, mal na sebe nezdravú zamatovosť vyvrhnutých vecí; ale za kalným mocom, ktorý mu napĺňal očnice, striehlo malé pažravé vedomie.²⁷ Mucha bzučala okolo neho; v ružovej izbe, v hĺbke iného lona puchol pluzgier.

- *Vieš, čo sa mi snívalo?- opýtal sa Pablo.*

- *Povedz.*

- *Snívalo sa mi, že som pierko.*

„Ono to myslí!“ povedal si Methieu.

Opýtal sa:

- *A čo si robil, keď si bol pierko?*

- Nič. Spal som.

Mathieu prudko odplašil muchu a tá si sadla na medenú dosku medzi dve tenké ryhy zobrazujúce ženské rameno. Musel sa ponáhľať, pretože pluzgier sa zatiaľ nadúva, tajne sa pokúša vyviaznuť z lepu, vydrať sa z temnôt a stať sa podobným tomuto, tejto malej, bledej a mäkkej banke vysávajúcej svet.

„Dieťa. Mysliace mäso, ktoré kričí a krváca, keď ho zabíjajú. Muchu je ľahšie zabiť ako dieťa.“ Pokrčil plecami. „Ja nikoho nezabijem. Zabránim dieťaťu, aby sa narodilo.“²⁸

Opakoval si s údivom: „zabránim, aby sa narodilo...“

Človek by povedal, že niekde je hotové dieťa, ktoré čaká, kedy už vyskočí na tú stranu kulís, do tejto miestnosti, pod toto slnko, a že mu Mathieu zahradzuje cestu. Naozaj, bolo to skoro tak; niekde je malý mysliaci a potmehúdsky človečik, ľstivý a boľavý, s bielou kožou, s veľkými ušami a s materskými znamienkami, s celou kopou zvláštnych znamení, ktoré sa zapisujú do pásov, človečik, ktorý nebude nikdy behať po uliciach s jednou nohou na chodníku a s druhou v jarčeku; niekde sú oči, pár zelených očí, ako Mathieuho, alebo čiernych, ako sú Marcelline, ktoré nikdy neuvidia sivé zimné oblohy, ani more, ani nijakú tvár, sú ruky, ktoré sa nikdy nedotknú snehu ani tela žien, ani kôry stromov: je obraz sveta, krvavý, žiariaci, pochmúrny, vášnivý, neblahý, plný nádejí, obraz zaľudnený záhradami a domami, vysokými krásnymi dievčatami a hnusným hmyzom, ktorý sa chystá zničiť bodnutím špendlíka ako detský balónik.“²⁹

Príbeh sa ďalej odohráva v dome Sáry a Gomeza.

„- Už som tu, - povedala Sára, - nechala som vás čakať.“

Methieu zdvihol hlavu a pocítil úľavu. Sára sa naňho usmiala:

- Tak čo? Čo sa stalo? – opýtala sa dychtivo.

Jej veľké mútne oči si ho naliehavo prezerali. Odvrátil sa a povedal sucho:

- Marcelle je tehotná.

- Och!

Sára vyzerala skôr natešená. Opýtala sa nespomane:

- Tak ... vy budete?...

- Nie, nie, - ohradil sa rýchlo Mathieu, - nechceme dieťa.

- Ach, áno, - povedala, - rozumiem. – Sklonila hlavu a mlčala. Mathieu nemohol zniesť ten smútok, ktorý nebol ani len výčitkou.

- Myslím, že aj vám sa to kedysi stalo, Gomez mi to vravel, - odpovedal surovo.

- *Áno, kedysi dávno.*

Odrazu zdvihla oči a dodala vzrušene:

- *Viete, nič to nie je, ak sa to vezme včas.*

Zapovedala sa, že ho nebude súdiť, upustila od svojich výhrad, výčítiek a želala si už len jedno: upokojiť ho.

- *Nič to nie je ...*

On sa bude usmievať, s dôverou hľadiť do budúcnosti; ona jediná bude smútiť nad tou maličkou a tajnou smrťou.

- *Počúvajte, Sára, - povedal Mathieu podráždene, - pokúste sa ma pochopiť; nechcem sa ženiť.*

Nie zo sebeckva: manželstvo sa mi zdá ... Zmlkol. Sára bola vydatá, vzala si Gomeza pred piatimi rokmi. Po chvíľke dodal:

- *A potom, Marcelle nechce dieťa.*

- *Nemá rada deti?*

- *Nezaujíma ju to.*

- *Áno, - povedala, - áno ... nuž tak naozaj.*

- *Keby som vám tak mohla pomôcť.*

- *Nuž to je práve to, - povedal Mathieu, - vy nám môžete pomôcť. Keď sa vám stala tá ... nepríjemnosť...*

- *Áno, - povedala Sára a tvár sa jej zmenila. – Bolo to strašné!*

- *Ach, - povedal Mathieu zmeneným hlasom. – Je to... je to veľmi bolestivé?*

- *Nie veľmi, nie, ale... – Povedala žalostne: Myslela som na maličké. Viete Gomez to chcel. A keď vtedy niečo chcel... Ale bola to hrôza, nikdy by som... Dnes by ma mohol prosiť na kolenách, neurobila by som to.*

Zmätene pozrela na Mathieuho.

- *Po zákroku mi dali balíček a povedali mi: „Hodte to do kanála.“ Do kanála. Ako zdochnutého potkana. Mathieu – povedala a silnejšie mu zovrela ruku, - neviete, čo chcete urobiť!*

- *A keď privediete dieťa na svet, viete, čo robíte? – opýtal sa Mathieu nahnevane.*

Dieťa. Ďalšie vedomie, poplašené svetielko, ktoré bude poletovať v kruhu, narážať do stien a nebude môcť uniknúť.

- *Nie, ale chcem povedať: neviete, čo žiadate od Marcellly; obávam sa, že vás bude nenávidieť.*

Mathieu videl pred sebou Marcelline oči, veľké tvrdé oči s tmavými kruhmi.

Sára sa len z veľkorysosti stala spoluvinníčkou pri čine, ktorý ju naplňal hrôzou (34, s. 27 - 41).“

Pri našich návrhoch sme sa zamerali na oboch partnerov. Marcell - ženu zavalitejšej postavy, pracovitú a veľmi tolerantnú. Svojou introvertnou povahu vyvoláva v sebe sebaľútosť a sebaobviňovanie. Ženy majú prirodzene sklon k sebaobviňovanie, aj za tie skutky, za ktoré má niesť vinu a zodpovednosť aj druhá osoba. Po ťažkom prekonaní zábran, Marcella oznámila nášmu hrdinovi, že sa v nej zrodí nový život. A vtedy sa v oboch prebúdajú spomienky na detstvo, na čistotu ich skutkov, na rodičov a ich odraze života v ich činoch. Mathieu sa cíti ako špinavec, ako niekto, kto stratil všetky zásady.

Jeho životná filozofia sa začala rúcať. „... *Marcell spí a „pluzgierik“ na dne jej lona nespí, nemá kedy spať. Živí sa a puchne. Čas plynul rýchlejšie. Pluzgierik sa vzdúval a čas plynul .“*³⁰

Mathieu sa dostal do finančnej tiesne, to spelo k štádiu, že sa zhrozil sám seba ako myslí a koná, keď mu Marcell mlčky vtláčila do dlane peniaze, na to, aby jej zaplatil potrat. Potrat, ktorý ich oboch bude stáť privysokú daň. Mathieu stále premýšľa ale ako koná?

„„Som starý. Sedím tu zvalený na stoličke, až po krk zapadnutý do svojho života, a v nič neverím. A predsa som aj ja chcel ísť do nejakého Španielska. A potom sa to nepodarilo. Sú rozličné Španielska? Som tu, ochutnávam sa, cítim starú chuť krvi a železitej vody, svoju chuť, som svojou vlastnou chuťou, vegetujem. Vegetovať, to je piť sa bez smädu. Tridsaťštyri rokov. Tridsaťštyri rokov sa ochutnávam a som starý. Pracoval som, čakal som, mal som, čo som chcel: Marcellu, Paríž, nezávislosť; a teraz je koniec. Už nič nečakám!“

*Toto všetko: tie kadejaké pobehujúce deti, už sto rokov tie isté, to isté slnko svietiace na sadrové kráľovné s odbitými prstami a na všetky stromy; bola Sára a jej žlté kimono, tehotná Marcelle, peniaze. To všetko bolo také prirodzené, také normálne, také jednotvárne, že to stačilo naplniť život, to bol život. Ostatné, Španielsko, zámky z karát, to bolo... Čo?. Vlažné laické náboženstvo pre vlastnú potrebu? Diskrétny a serafický sprievod môjho skutočného života? Alibi? Takto ma vidia: ako človeka, ktorý chce byť slobodný. Je, pije ako každý, je štátnym zamestnancom, nemieša sa do politiky, číta *L'Oeuvre* a *Le Populaire*, ma finančné problémy. Lenže chce byť slobodný, tak ako iní chcú zbierku známok. Sloboda je jeho tajná záhrada. Jeho sprisahanie so sebou samým. Záhalčivý a chladný, trochu*

rojčivý, ale v podstate veľmi rozumný chlap, ktorý si potmehúdsky vyrobil priemerné a solídne stojaté šťastie a ktorý sa občas ospravedlňuje vznešenými úvahami. Som naozaj taký? (35, s. 42 - 43)“

Sartre opisuje vnútorné rozpoloženie ľudí, ktorí sú obeťami svojej doby. Samotný autor J. P. Sartre (1905-1980) žil a publikoval literárne diela v tomto vojnu poznačenom období. Existencializmus a celá filozofia existencie vo Francúzsku bola ovplyvnená vtedajšou dobou. Sartre svoju filozofiu vyjadruje nie len filozoficky, ale aj beletristicky. Vychádza z Descarta, Hegela a Kierkegarda. Od Hegela preberal formálnu stránku dialektického usudzovania, od Husserla fenomenologickú metódu a od Freuda niektoré rysy psychoanalýzy, čo je citelne v tomto románe. Do popredia vystupoval v tomto období v literárnom a výtvarnom prejave psychologické, sociologické a morálne hľadiská. Sartre často píše :

„... sme k slobode odsúdení, sme len tým, čím sa sami učiníme (36, s. 232).“

Marcell chcela žiť hneď, cítila, že sa jej mladosť strácala kvapka po kvapke. Ešte ani nezačala žiť a už nemala čas čakať.

„... bol to život, ako sú lepkavé puky na jar, nebolo to hnusnejšie ako hrdzavý a voňavý lep, ktorým sú nasiaknuté púčiky. „Toto nie je hnusné.“ Pomyslela si: „Keby som bola zvierka, dali by mi pokoj.“ Mohla by sa oddať tejto živej malátnosti, pohrúžiť sa do nej ako do veľkej šťastnej únavy. Nie je zvierka. „Odstránime to, nie?“ Cítila sa štvaná. Zrkadlo jej vracalo vlastný obraz obklopený olovenými zásvitmi. Priblížila sa k nemu. Nedívala sa ani na svoje plecia, ani na svoje ňadrá: nemala rada svoje telo. Pozrela si na brucho, na široké plodné lono. Pred siedmimi rokmi raz ráno - Mathieu strávil s ňou noc, bolo to prvý raz - pristúpila k zrkadlu s tým istým váhavým úžasom a pomyslela si:

„Je to teda pravda, že ma možno milovať!“ a pozorovala svoju hladkú a hodvábnu pleť, takmer látku, a jej telo bolo len hladina, nič, iba povrch, hladina, stvorená na to, aby odrážala sterilné hry svetla a aby sa čerila hladkaním ako voda vetrom. Dnes to už nebola tá istá pleť: hľadela si na brucho a zisťovala, že pred pokojnou hojnosťou týchto živných lúčín má pocit, ktorý mala ako maličká pred prsiami žien, ktoré ju pridávali: okrem strachu a hnusu akási nádej. Pomyslela si: „Je to tam.“ V tomto bruchu sa krvavá jahôdka s čistučkým chvatom ponáhľa žiť, hlúpučká krvavá jahôdka, ktorá ešte nie je ani zvieratkom a ktorú vyškrabnú hrotom noža.³¹

„V túto chvíľu sa iné ženy dívajú na svoje brucho a tiež si myslia: je to tam. Ale ony sú na to hrdé.“

Ale nemohla si zabrániť, aby si ľahučko neprešla po bruchu. Pomyslela si:

„Je to tam.“ Tam. Čosi živé a nešťastné ako ona. Nezmyselný a zbytočný život, ako jej život... Odrazu si vášnivo pomyslela: „Bolo by bývalo moje. Aj keď hlúpe, kalika, ale moje.“ Ale táto tajná túžba, táto skrytá prísaha boli také osamelé, také nepriznateľné, musela ich skrývať pred toľkými ľuďmi, že sa odrazu cítila vinná a že sa zhrozila samej seba.³¹

Potom vstúpil Mathieu. Pomyslel si:

„Čo som to urobil?“ ...Odrazu uvidel Marcellu vystretú na posteli, celkom nahú, so zavretými očami: nenávidel ju. Pred piatimi minútami tam bola láska. Teraz táto láska neexistovala; bol medzi nimi vzácny a drahocenný cit, ktorý nemal meno, ktorý sa nedal vyjadriť gestami. Keď Mathieu pohrdal sám sebou, mal dojem, že sa odpútava od seba, že sa vznáša ako abstraktný sudca nad nečistým hmýrením, a potom ho to odrazu pochytilo, vľahovalo zdola, chytal sa na lep vlastného vnútra ... (37, s. 50 - 67).“

Mathieu by nikdy nedopustil, ak nie beznádejnej situácie, v ktorej sa ocitli, kvôli vojne, aby sa Marcell musela podrobiť takému potupnému zákroku. Marcelle musela poprieť svoju ženskosť a materstvo.³³ „Byť bez vône a bez tieňa, bez minulosti, nebyť už nič iba vytrhnutie zo seba smerom k budúcnosti.“ Mathieu zbadal, že je niekoľko krokov pred svojím telom a že sa na seba díva, ako prichádza; videl sa ako prichádza, bol už iba číry pohľad. Ale zrkadlo mu jeho obraz odrazilo a ilúzia sa rozplynula. Naplnil sa bahnistou a nechutnou vodou: sebou samým. Zaplavil ho úžasný hnus, pomyslel si: „Je to mimovoľný čin.“ „Otravoval sa pre zlo, ktorého sa dopúšťame na iných.“... (38, s. 76).“

3.4 REALIZÁCIA

Náš záujem o recyklovateľný materiál, techniku recyklácie, výroba ručného papiera je natoľko osobným prvkom a prejavom v našej tvorbe, že sme to použili v praktickej časti autorského projektu.

Papierové médium nás motivovalo a vždy inšpiruje k ďalšej tvorbe. V tomto prípade sme znova pracovali s autorským ručným papierom, papierom ako

výtvarným médiom, ktorý je pre nás záväzkom pre recykláciu, inšpiráciou, istota a materiálom hľadania nových výtvarných možností. Domnievame sa, že kto je citlivý k papieru, môže byť citlivý aj k ľuďom. Papier ľahko prijíma akúkoľvek stopu, preto má pre nás ideálny povrch pre tvorbu. Ľahkosťou tvarovania už stlačením ruky, jednoduchým delením a spájaním nám ponúkal mnohé možnosti pre realizáciu výtvarnej tvorby. Pri tvorbe ručného papiera sme použili prírodné prísady, aby sme docielili vzhľad „ľudskej pokožky“ a vyjadrili tak pominuteľnosť telesnej schránky človeka.

Motivačným prvkom pre nás bola inštalácia objektu. Kontakt ľudí s objektom a jeho vnímanie je asi to, čo sme pociťovali, ako úplné naplnenie predstáv o prepojení myšlienky, filozofie, návrhu, realizácie, a verbálneho obhájenia. „Naše východisko je subjektivita individua“, hovorí Sartre a rozumie pod tým neprekročiteľnosť ľudského vedenia ako prvý a základný princíp svojej filozofie. Niet žiadneho iného sveta, ako svet ľudských vzťahov, všetko je závislé na človeku a na jeho slobode. *Ja* (existencia ľudskej subjektivity) sa robí merítkom samého seba a všetkého ostatného sveta a diania, objektivitu ktorého takto popiera. Neuznáva žiadnu objektívnu zákonitosť a žiadne hodnoty, ktoré by mohli byť odtiaľ odvodené.

Hodnota nie je nič iné, iba zmysel, ktorý si volí subjektivita celkom slobodne. Vystupujú u neho pesimistické pocity absurdnosti, presýtenosti a hnusu. Tieto myšlienky sú odzrkadlením charakterov postáv románu *Cesty k slobode*. Našou snahou bolo výtvarne stvárniť konflikt v ich vzťahu posunom rôznymi výtvarnými technikami.

Zhrnutím celého autorského projektu od myšlienok, návrhov a realizačných výtvarných prác a konečnej inštalácie bola záverečná fáza – *výstava O-KONFLIKT* sa konala v dňoch od 27. februára do 6. apríla 2003. Priestory k výstave boli vhodné pre inštaláciu závesných prác, aj objektov, čo vyhovovalo našej predstave o inštalácii.

Jedným z motivačných prvkov pre nás bola možnosť vyskúšať stváranie jedného námetu *Konfliktu* vo viacerých výtvarných polohách od plošnej po priestorové práce a fotografovanie.³⁴ V čase výstavy sme hodnotili výsledky svojej výtvarnej práce a necítili sme, že je to úplné vyčerpanie námetu tak, ako sme si pôvodne predstavovali. Výtvarné spracovanie literárneho diela J. P. Sartra sa stalo

osobnou výpoveďou. Dovoľujeme si to tvrdiť z dôvodu, že po výstave sme pracovali na ďalších výtvarných posunoch v spracovaní námetu.

Výstavu *O - KONFLIKT* na vernisáži 27. februára 2003 otvorila kurátorka PaedDr. Ivana Pančáková, ktorá povedala: „...je to jej osobná výpoveď, plná citu, plná harmónie. Je tam niečo čomu hovoríme človečenstvo.“ (39)

Záznam z realizácie inštalácie a vernisáže je súčasťou prílohy rigorózneho práce. Fotodokumentácia zachytáva autorský objekt a jeho inštaláciu v interiéri historickej budovy a v otvorenej krajine.

Poznámky :

- 24 Podstata hry *Meno – mesto – zviera - vec* spočíva v tom, že na vyslovené písmeno sa hľadajú pojmy a slová. Čím viac ich nájdeme v mysli alebo vymyslíme, tým je hra kreatívnejšia a zaujímavejšia.
- 25 Oáza (miesto), Obaja, Obava, Občan Občasný, Občianstvo, Obdiv, Obdivuhodný, Obdoba, Obdobie, Obecenstvo, Obeta, Obetavosť, Obetovať, Obezita, Obchádzať, Obísť, Objasniť, Objav, Objednávka, Objektivita (nestrannosť), Objektívnosť (daná skutočnosťou), Objem, Objímanie, Obkolesiť, Oblasť, Obličaj (tvár), Obludný, Oblúk, Obmedzenie, Obmedzený, Obnažený, Obnova, Obohatený, Obojaký, Obojživelný, Obozretný, Obrad, Obranný, Obrat, Obraz, Obrazotvornosť, Obruč, Obrúčka, Obrys, Obsah, Obšírny, Obvinenie, Obžaloba, Obžalovaný, Očarujúci, Odcudzenie, Odmena, Odpor, Odporca, Odpoveď, Odpoveď, Odraz, Odvolanie, Okno, Okova, Okupácia, Ontogenéza (individuálny vývin od oplodnenia vajíčka až po smrť jedinca), Optimizmus, Orgán, Organizmus, Originalita, Ornament, Os, Osobnosť, Ostych, Osud, Osvojenie, Otázka, Otáznik, Otcovstvo, Otec, Otrav, Otrava, Otroctvo, Otrok, Otvor, Ovzdušie, Ozdoba, Ozón, Ozvena, Ozvláštnenie, Oželiť, Oženiť, atď.
- 26 V Byzancii zlatá farba znamenala majestátnosť, napĺňanie vnútorným svetlom a tvorbu duchovného priestoru.
- 27 Tento úryvok z románu J. P. Sartra nás inšpiroval k tvorbe obrazu s názvom *Vedomie života*: „...len nedávno opustil matkino lono, a bolo to na ňom vidieť: stál tu nerozhodný, maličký, mal na sebe nezdravú zamatovosť vyvrhnutých vecí; ale za kalným mokom, ktorý mu naplňal očnice, striehlo malé pažravé vedomie“. Technika : kombinovaná technika. Rok vzniku : 2004. Rozmery : 95x70 cm.
- 28 Tento úryvok z románu J.P.Sartra nás inšpiroval k tvorbe obrazu s názvom *Bledá myšlienka*: „...pluzgier sa nadúva, tajne sa pokúša vyviaznuť z lepu, vydrať sa z temnôt a stať sa podobným tomuto, tejto malej, bledej a mäkkej banke vysávajúcej svet. „Dieťa. Mysliace mäso, ktoré kričí a krváca, keď ho zabíjajú. Muchu je ľahšie zabiť ako dieťa.“ Pokrčil

- plecami. „Ja nikoho nezabijem. Zabránim dieťaťu, aby sa narodilo.“ Technika : kombinovaná technika. Rok vzniku : 2004. Rozmery : 95x60 cm.
- 29 Tento úryvok z románu J. P. Sartra nás inšpiroval k tvorbe obrazu s názov *Pokušenie*:
 „... Mathieu zahradzuje cestu človečika, ktorý nebude nikdy behať po uliciach s jednou nohou na chodníku a s druhou v jarčeku. Uvedomuje si, že niekde sú oči, pár zelených očí, ako má Mathieuho, alebo čiernych, ako sú Marcelline, ktoré nikdy neuvidia sivé zimné oblohy, ani more, ani nijakú tvár, sú ruky, ktoré sa nikdy nedotknú snehu ani tela žien, ani kôry stromov: je obraz sveta, krvavý, žiariaci, pochmúrny, vášnivý, neblahý, plný nádejí, obraz zaľudnený záhradami a domami, vysokými krásnymi dievčatami a hnusným hmyzom, ktorý sa chystá zničiť bodnutím špendlíka ako detský balónik.“ Technika : kombinovaná technika. Rok vzniku : 2004. Rozmery : 95x60 cm.
- 30 Tento úryvok z románu J. P. Sartra nás inšpiroval k tvorbe obrazu s názov *Sklamanie*:
 „... Marcell spí a „pluzgierik“ na dne jej lona nespí, nemá kedy spať. Živí sa a puchne. Čas plynul rýchlejšie. Pluzgierik sa vzdúval a čas plynul.“ Technika : kombinovaná technika. Rok vzniku : 2004. Rozmery : 95x70 cm.
- 31 Tento úryvok z románu J.P.Sartra nás inšpiroval k tvorbe kresby s názov *Puto*:
 „... krvavá jahôdka s čistučkým chvatom ponáhľa žiť, hlúpučká krvavá jahôdka, ktorá ešte nie je ani zvieraťom a ktorú vyškrabnú hrotom noža.“ Technika : kresba. Rok vzniku : 2004. Rozmery : 70x50 cm.
- 32 Tento úryvok z románu J. P. Sartra nás inšpiroval k tvorbe obrazu s názov *Padlý anjel*:
 „Pôjde zdvihne nohy do vzduchu a babička ju medzi stehnami poškrabe svojím nástrojom. A potom sa už o tom nebude hovoriť, bude to len ohavná spomienka, každý má vo svojom živote ohavné spomienky. Vráti sa do svojej ružovej izbičky, bude ďalej čítať, bude trpieť na zažívacie ťažkosti, a Mathieu ju bude naďalej vídať štyri noci v týždni a nejaký čas bude ešte s ňou zaobchádzať nežne a bude ju šetriť ako mladú matku, a keď ju bude milovať, bude dvojnásobne pozorný, a Daniel, archaniel Daniel, aj ten občas príde...“ Technika : kombinovaná technika. Rok vzniku : 2004. Rozmery : 95x70 cm.
- 33 Tento úryvok z románu J. P. Sartra nás inšpiroval k tvorbe kresby s názov *Abortus*:
 „Je to tam.“ Tam. Čosi živé a nešťastné ako ona. Nezmyselný a zbytočný život, ako jej život... Odrazu si vášnivo pomyslela: „Bolo by bývalo moje. Aj keď hlúpe, kalika, ale moje.“ Ale táto tajná túžba, táto skrytá prísaha boli také osamelé, také nepriznateľné, musela ich skrývať pred toľkými ľuďmi, že sa odrazu cítila vinná a že sa zhrozila samej seba.“ Technika : kresba. Rok vzniku : 2004. Rozmery : 70x50 cm.
- 34 Výsledky a procesy hľadania cesty tvorby sme zaznamenali digitálnym fotoaparátom OLYMPUS Micro [mju:] 300/400 a následne upravili v programe Corel PHOTO-PAINT 12. Fotodokumentácia je súčasťou prílohy rigoróznej práce.

Zoznam bibliografických odkazov:

- (30) SARTRE, Jean – Paul. *Cesty k slobode. Vek rozumu*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1994. s. 17-18. ISBN 80-220-0561-4.
- (31) tiež, s. 231.
- (32) tiež, s. 21.
- (33) tiež, s. 26.
- (34) tiež, s. 27-41.
- (35) tiež, s. 42-43.
- (36) tiež, s. 232.
- (37) tiež, s. 50-67.
- (38) tiež, s. 76.
- (39) GREJTÁK, Milan. Symbióza umenia a techniky. In *Prešovský večerník*, 2003. roč. XIV, č. 3170, s. 4.